

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг танъгчин болн Элет балгъсна комитетсин, куч-кблсчирин депутатрин Танъгчин болн балгъсна Советсин газет

№ 46 (2879)

1957 дж. июлин 9

Үнн 20 деншг

Д а а в л ш г о б а т т а н и и ц л т

1957 жилин июлин 3-д гарсн „Правдин“ нур статья

Советск орн-нутгин цуг кумн амтн КПСС-н XX-ч хургин заадж-тедглсн агъу-алдр чинртӓ программ гарт бӓргдх, нуднд ӱзгдх керг-уулдвр болгъдж кӱцӓхӓр зӱткдх нурдлгънд сӱзг-делклӓн тӓвсн бӓӓнӓ. Эн программд советск общественн кӱцӓх цагнь-болзгнь болсн ӧсгдх-делгрӱлх туск керг-уулдвр негнднь гаргъад таслх хаалгънь заадж-ӱзӱлдсн бӓӓнӓ, нарт делкӓн коммунистическ болн кӧдлмшч куч-кӧлсчирин кӱцл-йовдлин эрки керг-уулдврмудин гол-бӓрг ухань толлгдлж бичгдсн-келгдсн бӓӓнӓ. Кумн амтнӓ керглсн ухан-седвариг икднь медӓд, бӓрд, кӱцӓх-лӓрн, зуг тегӓд оч партъ кӱцӓнӱгъу кевӓр залж-гарддж чадхмн гисн, урднь туурд тархагдсн Ленинӓ заавр гарт бӓргдӓд, нуднд ӱзгдӓд зӧвтӓ-зокалта болдж эн программд лавта батлгъ олдж авб.

КПСС-н XX-ч хург обществин ӧсгдх-делгрх керг-зӧвинь куч-кӧлсчирин ухан-кӱцлг болн шунлт-зӱткдмджиг ончта кевӓр ухан-седварин цутхлнла бӓрдлӱлдж лакад ончта тодрха кевӓр медӱлж заалж ӧв. Минь ним учрта деерӓс Советск Союзин цг кумн амтн КПСС-н XX-ч хургин шиидвриг урднь ӱзгдӓд уга ницнӱгъу нег кӱслӓгъӓр болн байрта-бахмджтагъар угъж-тосдж авсн деерӓн, тер шиидврмудиг кӱцӓхин тӧлӓ бӓӓсн чидл-кӱчӓн ӓрвлш. Эн агъу кӱчтӓ ноолданд советск кумн-амте эврӓннь тӧрскн Коммунистическ партиг болн тӱунӓ Ленинск Централнь Комитетиг ӧмнӓсн ӱлӱгъӓр хамцнӱгъу тӧгӓлдж ницв.

Мана партин туургсн туудж-туукд КПСС-н XX-ч хург ийлгъӓтӓ сӱр эзлв. Эн хург мана орн-нутг ӧсгдх-делгрхднь шин девснь ирсинь ийлгъӓтӓгъӓр темдглв, коммунистрин болн партъд уга амтсин, куч-кӧлсчирин, колхозникудин, сургъульчирин, советск орн-нутгин цуг олн-амтнӓ ӱдӓх-бурдӓх ухан-седвариг болн шунлт-зӱткдмджиг шинрдж агъу кӱчтӓгъӓр ӧдлхднь нӧкд болв.

Коммунизмн кӱцл лавта иткдмдтӓ болдгар сургъмдж авсн, эвдрш уга болдж ницнӱгъу, нег ухани гарлгъ бӓрсн сургъмджар гартг авч-седварӓн, санан седклӓн болн керг-уулдврӓн кӱцӓдг мана Ленинӓ заавр-сургъмдж бӓргч партин зерглӓн ягъсн алмаш-уга нег бӓрг-ухатагъинь Советск орн-нутгин амтн народн-демократическ йосн делгрдж тогтсн ордудин куч-кӧлсчир, цуг ийртмджин куч-кӧлсчир болн мухлалгънд-даджрмджд бӓӓдг амте лакад чигн нудӓрн ӱздж авихав.

Мана партин ницнӱгъу, негн метинӓр ухан-седварӓн негдӱлдж бӓӓлгън кесг олн жилин туршарт бурдӓд, хам-

срад йовсн деерӓн, олн-зӱсн хортнрла ноолда кегъӓ йовтӓ ӧсӓд, батрад, чидмг болад йовсн болдж. Эдӱ метин ницнӱгъу, негн метинӓр ухан-седварӓн негдӱлдж бӓӓлгън мана партин йирин бийиннь ӱдӱхинӓ авч гарсн авг-ачинь, гарлтинь, тӱунӓ ийртмджд учрсн-ӱдсн ӱулдвр ӱзгдл хамгиг чикднь медлж, чикднь цӓӓлгъдж товчлгъар, тӱунӓ кӱцлӓр болн бурдӓлгъин ухан-бӓргинь—эн тоотар кӧдлдж учрсн болдж.

Олн-зӱсн юмар шалтг авад, партин ницнӱгъу, негн метинӓр ухан-седварӓн негдӱлдж бӓӓлгъиг эвдхӓр сӧрсн тоотин ӧмнӓс ӧршӓнӱгъу угагъар ноолдхмн, эврӓннь зерглдлгънӓ ницнӱгъу, негн метинӓр ухан-седварӓн негдӱлдж бӓӓлгъиг нудӓннь цецгӓ метинӓр килмдждлж хӓлӓтн гидж алдр Ленин партиг сургъсн болдж.

Партин ницнӱгъу, негн метинӓр ухан-седварӓн негдӱлдж бӓӓлгънӓ тускар партин X-ч хург кӱундвр кегъӓд, тегӓд Ленинӓ сӱв-селвгӓр гардвр агад, эн ийлгъӓрд гарсн цӧн амтнӓс бурдсн багмуд хамгиг цаг тӱдӓл уга гарадж кӧдхмн гисн заавр ӧв, ийлгърдж агад ямр чигн ӱг-кӱр келгъиг уга кедж ӧбрхин эрkd чанъгъар гетдж хӓлӓдж-ӓтхӓ гидж цуг организацмудт даалгъв, зугар хургин шиидвр-риг эс кӱцӓлгънӓ ашинь цур ӱг-кӱр угагъар болн цаг тӱдӓл уга партӓс гаргългън болдж зогсх зӧвтӓ болв. Кемр ЦК член болгч амте заавр-закрмдж эвдсн цагт, эс-гидж кемр ийлгърлдӓгъӓн шинткӓд ӓмрлӱсн цагтнь, эс-гидж шинӓс гаргъхла, партин гаргъсн хамг заавр-закрмджла харгъулад, тедниг нам Централнь Комитетӓс болн партӓс гаргъдж чадх зӧвшӓл ЦК-д эн хург ӧв.

Ленинӓ заавр кӱцӓгъӓ йовдж, мана партъ мел кезӓд чигн партин зерглдлгънӓ ницнӱгъу, нег ухан-седвар бӓрдж бӓӓлгъиг ямр гарлгътагъар эвддж алмацулхар седдж сӧрдг болна, партиг чик хаалгъаснь гаргъхар сӧрдж ӱзг болна, эдӱ метин сӧрдж ӱзлгън кен чигн кӱунӓс гарсн болвчн мел ийлгъл уга кезӓд чигн ӧбрӓлж уга кедж йовла. Партин X-ч хург болджах цагла ним бӓӓдлтӓ бӓӓсн болдж, тедӱ метин бӓӓдл нам индустриализац орн-нутгтан делгрӱлхин тӧлӓ болн селӓн газрт совхоз-колхоз тосххин тӧлӓ ноолдлж йовх цагт чигн бӓӓгъӓ билӓ. Хӧдӧк джилмудтнь чигн тер кевӓтн бӓӓв.

Партин уулдврчирин кен-негнь болв чигн партин шиидвр кӱцӓл уга бӓӓснь, эс-гидж эврӓннь кедж-кӱцӓдж йовх кӧдлмшдӓн эндӱ гаргъснь илдӓн медгдсн цагт, КПСС-н ЦК эн эндӱ йовдлмудиг чиклхӓр эв-аргъинь

олдж бӓӓсн. Партин XX-ч хург болхин ӧмнхн цаг ЦК-н пленумс деер кесг чигн партиин организацмудин болн зӓрм уулдврчирин кедж-кӱцӓдж йовх керг-уулдврмудинь кӱчтӓ шӱувр-шалгългънд харгъуль, нам тедн заагт ЦК-н член болгч амтсин кедж-кӱцӓдж йовх керг-уулдвринь бас тер метинӓр шӱувр-шалгългънд харгъуль. Зӓрм уулдврчир, иткӓд даалгъсн даалгъвр-риг кӱцӓдж чадсн уга, тегӓд тийм улсиг Централнь Комитетин тоогъас заагддж гаргъв.

Кунд индустриг ӧсгдх-делгрӱлх керг-уулдвр-риг цугтагъаснь гатлулхмн гисн партин гол зааврас хӓрӱ цухрхар сӧрдг йовдлин ӧмнӓс, тер мет, мана орн-нутгт социализм тосхлгъна туск кӱр-кӱундвр кехлӓ гардг эк-толгъа уга кӱр-кӱундӓнӓ ӧмнӓс болн гӱн ном-ухани ӱндстӓ кӱр-кӱундвр-риг гардг зӓрм эндӱ йовдлмудин ӧмнӓс Централнь Комитет цаглань харгъулад бослж цӓӓлгъвр ӧгвӓ гидж КПСС-н XX-ч хург ийлгъӓн темдгдлж заав. ӱунӓс хӧдӓнднь болв чигн партин ницнӱгъу, ни-негн ухан-седвар бӓрдж бӓӓлгъиг бӓӓсн аргъ-чидлӓн гаргъад батлтха, марксистек-ленинск гӱн ном-сургъмджиг цевртнь бӓрдж харсдж хӓлӓдж хадгълтха гидж хург Централнь Комитетд даалгъв. Хургин хӧдӓн ӧнӱгрсн цагин эргид кӱчтӓ гидг шин кӱцӓнӱгъу-йовудта керг-уулдвр кӱцӓгдв, тегӓд эн кӱцӓнӱгъу керг-уулдврмуд партъ болн тӱунӓ Централнь Комитет хургин заавриг дилвртӓ кевӓр кӱцӓсинь болн кӱцӓдж йовхинь илткдх-иткӱлдж медӱлджӓнӓ.

Гардвр болгч зӓрм амтед кемдӓн-кирцӓнӓснь йоснд уга давулад эрк шиллӱлдг, йовдлин ӱлдл-ӱндсинь уга кехин тӧлӓ кедж йовх ноолдан; партин болн орн-нутгин бӓӓдл-дӱрснд Ленинӓ дилвр-кемдӓлгъ хӓрӱ тер кевӓрн тогтахин тӧлӓ кедж йовх ноолдан, тегӓд партӓс бӓӓсн чидлӓн болн цогцан ӓрвлл уга кӱчлхинь керглнӓ. Эн ноолдан кӱцӓнӱгъу-сӓн йовудта болдж гарад, бӓӓхтӓ-бахмджта темсе да-хуллж авч ирв. Гардвр болгч зӓрм амтсиг эрк шиллӱлд бӓӓдг йовдлин ӧмнӓс кеджӓх ноолдан—партин зерглдлгънӓ ухагъинь алмацулх, тӱунӓ (парти) чидл-кӱчинь дӧрӓ-цӱлх-багърулх гидж мана партин болн социализмин хортнр-ӧшӓтнр таадж ухалд-жацхадж. Болв хортнр-ӧшӓтнр эндӱрв, олн сай мана партъ мел цугъарн—эн гардвр болгч зӓрм амтсиг давулад эрк шиллӱлд йовдиг дӧрӓ-цӱлдж-дилхин тӧлӓ кедж-кӱцӓдж йовх керг-уулдвр-риг зокалта болдж гидж таасв,

ӧнӱгрсн цагин эргид гарад йовсн эндӱ йовдлмудиг негнднь гаргъад динлсн деерӓн орн-нутган шин дилвр кӱцӓх хаалгъар кӧтлдж йовнӓ.

КПСС-н XX-ч хургин шиидвр кӱцӓн йовдж, эдл-ахун, государствин, партин олн-зӱсн халхар кедж-кӱцӓдж йовх керг-уулдврмудт гарад йовсн дуту-дунд йовдлмудиг зӧрм-гӓр илткдх гаргъв, хуучрдж одсн ухан-седвариг эвддж хамхлв, мана уралан кӧндрх хаалгъд саалтг болдж тоотиг, керг-зӧвӓсн гарсн хамгиг негнднь гаргъад ардж цеврлв. Коммунистнр олн-амтнд чикднь-ӱнднь келхӓсн ӓӓх-эмӓх зӧв уга, гаргъсн эндӱгъӓн эндӱ гидж болн кӱчн-чидл татугъан-сулхан меддӓнӓв, гидж келхӓсн ӓӓдг, кен чигн кун революционер болдж гардмн биш. Олнд сонъсгдсн иим гарлгъ-онч бӓӓсн деерӓс мана партъ тосхдж-босхдж йовх керг-уулдвр-риг бӓӓх дуту-дунд шӱувр-шалгългънла харгъулад, кӱцӓнӱгъу болгъдгнь тер. Партин—эн Ленинӓ цецн-тунъшӱр ухан-заавр гардвр авсн политик мана кӱцӓнӱгъу кевӓр уралан кӧндрхд бас чигн агъу ик чинртӓ болн зокалта болдж гарсиг—ода нам цугъар ӱзджӓцхӓнӓ.

Партин идейн-политическ болн хамцдж-бурдх керг-уулдвртӓн ницнӱгъу, нег ухан-седвар батта бӓрлгън, тӱунӓ (парти) олн куч-кӧлсчирлӓ тасрхан уга улмар батрад йовдг залгълдгнь—эн хамгнь партиин организацсин дӓӓч болгч чидмг-чадмг эв-аргъинь улмар цааранднь батлгъиг болн теднӓ—эн советск общественн бӓӓдл-джиргълин олн-зӱсн халхднь гардвр болгч чинринь ӧдлӱлгъиг учрад ӧсн болдж. Эн тоотин ницнӱгъур-ницчӓр партъ ахр цагин зуур промышленностин болн селӓнӓ эдл-ахун ӧслт-делгрлтд кӱчтӓ гидг шин кӱцӓнӱгъу-йовудта керг-йовдл кӱцӓдж чадв.

Партин ницнӱгъу, нег ухан-седвар бӓрдж бӓӓлгън, тӱунӓ зерглӓнӓ негн метинӓр ницд-хамцлгън—эн тоот промышленность залдж-гардлгъиг мел ӱндсӓрнь шинрӱлдж хуврӱлгъиг шамдлж кӱцӓх эв-аргъинь учрав, селӓнӓ эдл-ахуг ӧдӓн гаргъхд ик кӱцӓнӱгъу керг-уулдвр лавта кӱцӓх эв-ӓргъ учрав, лакад амн болгъна тоод кергтӓ ӱсн, тосн болн махн тоотинь гаргъдж ӧглгъ-ӓрн Америкнн Соединенн Штатсиг ӧбрхн джилмудин эргид кӱцд авхмн гисн эрки чинртӓ тӧр-уулдвр тӓвӱлдж чадв. Олн сай болдж бурдсн мана партъ дотр-дунд болн йирин чигн олн-амтн дотр-дунд эн хамг керг-уулдврмуднь байрта-бахмджта болдж таасгдв. Орн-нутгин эдл-ахуг улм цааранднь ӧсгдх-делгрӱлхд болн олн-амтнӓ эдлвр-уушинь,

бӓӓринь ясдж ӧдлӱлхд—эн керг-уулдврмудин ураландан кӧтлвр болгч чинринь ӱзл-медл уга бӓӓнӓ гилг цур ицг уга, политическ сохр кумн болдж гарчӓхнь нам ил медгд-джӓнӓ.

Эврӓ бийиннь зерглдлгънӓ-хамцлгъна ницнӱгъу, нег ухан-седвар бӓрлгънӓ агъу кӱчтӓ болн тасрхан уга батрлгъарнь кӧлдӓд партъ эн социалистическ демократиг улмар ӧсгдх-делгрӱлгънӓ халхар, союзн республиксин бийснь медӓд, таслад бӓӓдг йосинь-зӧвинь икдӱлхн халхар, социалистическ зокаг чикднь бӓрдж эдлгъиг батлгъна халхар ийлгъӓтӓ эрки керг-уулдврмуд кӱцӓлӓ, кӱцӓгъӓ чигн йовна. Тегӓд аш-цутхлнӱгднь—советск общественн моральн (сӱзг-седк-лиш) политическ халхарн ницнӱгъу, нег ухан-седвар бӓрдж бӓӓлгън улм цаарандан батрдж йовхиг, СССР-н олн-келн амтнӓ иньг-амргинӓр бӓӓлгън, Советск орн-нутгин тӧлӓ чидл-кӱчӓн, цогцан ӓрвлш уга ухан-седкл зӱулгън—иим йовдлмуд ӧсгдх-делгрдж йовхиг бидн ӱздж меддӓнӓвдн.

Эврӓннь зерглдлгънӓ-хамцлгъна алмашцго нег ухан-седвар бӓрлгъӓрн, цуг олн-амтнӓ нӧкд-дӧнӱг боллгъар—эднӓр тӱшг авад, партъ Ленинӓ заавр-сургъмджар гардвр кегъӓд, газадин керг-уулдврӓн кӱцӓнӓ, ийртмджиг дӓн-даджг угагъар товкнун бӓӓлгъхин тӧлӓ болн орн-нутгс болгъна хоорндан тас-тар уга, метк-лдӓд бӓӓдг бӓӓлгъиг джӧлл-хин-багълхин тӧлӓ цуцртл-муурлт угагъар ноолдна. Советск орн-нутгин олн-амтн цугъарн, нег кун метинӓр мана партин халхас болн правительствин халхас талин ордуд тал элчнр болдж одсн амтсин эргӓд-тӧгӓлӓд ирсн йовдлин ашинь гидж байртагъар тосдж авсн деерӓн, газадин ордудас мана орн-нутг тал ирсн элчнрлӓ кесн кӱундврин ашинь бас тедӱ метинӓр таасцхав. Мана партъ Китдин коммунистическ партълӓ болн народн демократическ йосн тогддж делгрсн орн-нутгудин коммунистическ болн куч-кӧлсчирин партъсла улмар батрдж йовх залгълдлгъиг ийлгън таалмджтагъар ухан-седклӓн орулж-тодлдж авчана. Партин Централнь Комитетин политическ болн бурдӓлгъни туск гардврнь дигин газртан бӓӓхинь, партин халхар болв чигн, государствин халхар болв чигн тосхдж-босхлгъна туск керг-уулдврмудиг партъ чикӓр кедж-кӱцӓдж йовна гидж, орн-нутгиг Ленинӓ заасн хаалгъар чадмг кевӓр кӧтлдж йовна гидж партин зерглӓнӓ ӧсгдх болн батрдж йовх ницнӱгъу, нег ухан-седвар батта бӓрлгън маргъан-зӱткӓн

(Чилгчнь 2-ч халхд).

Дääвлшго батта чицлт

(Чилгчнь. Эклцнь 1-ч халх)

уга шуд герч болдж гарчана. Болв эн хамг, партин зерглән ницнцгьу, нег ухан-седвәр бәрдж бääлгьиг цааранднь батлгьна тускар килмджлгь-ан сулдхдж болхмн гиджäh йовдл биш. КПСС-н ЦК-н партин XX-ч хургт кесн-кү-цäсн уулдврмүдин тускар бг-сн тооцанд йилгьан темдглж келгдв, „Идейн-политическ болн бүрдлгьни тускарн ницнцгьу, батта нег ухан-седвәр бәрдж бääлгьн--түүнй (парти) дорацдж диилгдш уга бәргнь-темдгнь болдж гардг. Кемрджән парти нег ухан-седвәр бәрдж бääлгьн амаран чигн бшätнр болн ямаран чигн зовлнцгьта хату йовдл партид аамшгтә биш. Парти хамцад-ницсн чидл-кү-чи болдж босдг болхларн ямаран чигн дурлсн керг-уулдвр-тән чидлнь күрәд күцәдж чадхмн, ноолданд сүрдлгь эс медлгнь тер, эврәннь ухан-седвәр күцәлгьндән эс алмацдгнь тер, зовлнцгьта хату йовдл үзгдв гидж хәрү эс цухрдгнь тер“.

Парти чидл-күчнй болн бир-бргнй эрки эв-аргь болдж гардг йовдл—парти ницнцгьу. нег ухан-седвәр бәрдж бääлгьиг бääсн чидлән гаргь-ад хардж халәджәгхә гидж КПСС-н устав коммунистнр болгьнд даалгьдз закла. Им даалгьвр-заавриг гардврчир болв чигн, энгьин коммунистнр болв чигн äдлдән күцәх зөвтә. Ленинизм илгдз сургьна:

Кемр парти эврәннь зергләнй ницнцгьу, нег ухан-седвәр бәрдж бääлгьиг хадгьлх кергтә гидж тоолджахла, тигхлй нег гарлгьта-бәртә закрдмдж бәрдж күцәх зөвтә, им закрдмджиг парти член äмтн цу-

гьарн—гардврчир болв чигн энгьин член болв чигн эрки биш äдлдән күцәх болдж гардмн.

Парти дотран Ленинй авг-бәрц бәргч демократическ центриализмиг чикднь бәрдж күцәлгьн — ницнцгьу, нег ухан-седвәр бәрдж бääлгьиг хардж хадгьлх болн батлхд эрки эв-аргь болдж гардг. Им авг-бәрц урдаснь таагь-ад келдж медүлнй:

Ямр чигн керг-уулдврәр күр-күүндвр кеджәхларн парти дотр-дундин демократәр гардвр авлгьиг болн үгдән багтад гаргьсн шиндврт ямр чигн керг-уулдвр күцә-дждг болна, коммунист болгьн эрк биш баггь зөвтә гисн им йовдлмуд хоорндан ницдз прлцджәх зөвтә гинй. Эврәннь член äмтән „сунгьгдсн“, „эс сунгьгдсн“ гидж хойр хова-гдлгьиг парти зөвшәлш уга, түүнд болхла член äмтснь цугтан äдл болдж тоолгдн, äдл йоста-зокалта, парти даалгьвр-заавр äдлдән күцәх зөвтә.

КПСС-н XX-ч хургин хбөн давсн цагин эргцд КПСС-н чидл-күчнй болн тоомсрнь улм икәр бсдж-ббдлв, түүнй зерглән Ленинй ухан-бәрц авсн ницнцгьу, нег ухан-седвәр бәрлгьн улм икәр батрв, советск обществод түүнй гардвр болгч чинрнь ббдән гарв, тегәд чигн коммунист болгьн, советск күн болгьн эн тоотар байр-бахмдж кецхәнй. Төмр мет закрдмж, килмджтә саи сергг харвлгьн,—идейн-политическ болн бүрдлгьни тускарн ницнцгьу, нег ухан-седвәр бәрлгьиг хардж хадгьлгьн болн батлгьн Коммунистическ парти болн советск олн-äмтнй шин алдр диилвртәгьәр-керг-уулдвр күцәхднь бәр-гүшг болдж гарх.

Колхозмудар болсн партийн хургудас

Элет балгьсна гурвн колхозин коммунистнр, июлин 5-д Ленинй нертә колхозин клубд хамдан болсн партийн хургт цуглрцхав. Хургт Элетин балгьсна партийн комитетин негдгч сегләтр үр Трубицын секв.

Маленков Г. М., Каганович Л. М., Молотов В. М. гурвна антипартийн багин тускар КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавриг тускар, Халъмг тангьчин партин комитетин негдгч сегләтр үр Жезлов доклад кев. Хургт бääсн улс докладиг ик оныг бгч соньсцхав. Доклад төгсснй хбөн, коммунистнр дара-дарандан босдж, мана алдр Коммунистическ партин Центральн Комитетин тогтавриг нег дуугьар чик гидж таасад, мана алдр багш Ленинй партин бмнәс збрлцдз боссн антипартийн багд орлосн Маленков, Каганович, Молотов, теднлй хамцсн Шепилов эдниг КПСС-н Президиумин ЦК-н членәс гаргьсн деерән, теднй кергинь сән гидгәр шүүдз халәхмн гидж партин хург, Советск Союзин Коммунистическ партин Центральн Комитетәс сурв.

Босдж үг келсн үр Ткаченко илгдз келв: Мана парти олн-зүсн хортан дара йовдз улм бат ницнцгьу болад, цуг күч-көлсчирән ардан дахулдз, мана орн-нутган коммунистнр го хаалгьд орулсн

болдг. КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавр мана олн-äмтнй ухан седкллй харгьсн деерән, маниг улм олн-зүсн кбдлмшән ббдлүлдж сәәнәр күцәхиг зааджана. Антипартийн багт орад, манд хорта йовдл үзүлхәр йовсн Маленков, Каганович, Молотов болн теднлй хамцсн Шепиловиг чангьзас-гла харгьулхмн.

Үр Басангов, — би КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавриг гол седкләрн дбнхисн деерән эврәннь фермин колхозникудин нерн деерәс, партийн, хургт, бидн мана фермин кедж күцәх олн зүсн кбдлмшән эрк биш күцәнәвдн, — гидж келв.

—Бидн КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавриг цугтнь таасдж, дбннджәнәвдн,—гидж үр Некрасов келв.

Олн-äмтнй äдл-аху гардлгьна партин политикин гол төрмүдин бмнәс бослгьн, эн антипартийн багт орсн Маленков, Каганович, Молотов мана олн джиргьлин ард үлдсн, мана олн-äмтнй чидлиг эс медснй йовдл гидж келх кергтә.

Манд, колхозмудар бääх коммунистнрт, нүднд үзгдз, гарг бәргдлж, селәнй äдл-аху ямаран кевар бсдж бääхнь медгнй. Маленков, Каганович, Молотов энүг эс медлгьн, мана орн-нутгн бääдл-джиргьлиг хортна нүдәр халәлгьн гидж үр Гапог келсн үгдән келв.

КПСС-н Пленумин тогтавриг Халъмг тангьчин коммунистнр нег-дуугьар дбннджәцхәнй

Хар саната улс харшлдж чадхн уга

Вознесенск селәнй болн „Победа“ колхозин коммунистнр хамдан хурсн хурган „Г. М. Маленковин, Л. М. Кагановичин, В. М. Молотовин антипартийн багин тускар КПСС-н ЦК-н Пленумин гаргьсн тогтаврар“ доклад соньсв.

КПСС-н ЦК-н Президиум дотр, ленинск генеральн унчик хаалгьас хадждз збрлсн буру седклтә үрмүд Маленков, Каганович, Молотов болн теднлй ханьсн үр Шепиловин тускар тангьчин партин комитетин сегләтр үр Чехлов цәалгьдз медүлв.

Олн джилин эргцд кбдлсн нертә болв чигн, олн кбдлмшчирин, колхозникудин дора газрин джиргьлин бслт болн олн-зүсн шин диилврмүд үзл уга, олнас зааград одсн улст тедн хүврв. Онц бийсдән збв авад, олар ницәд, гардлгь ленинск збвшәләс давад, хуучн янзтагьар гардвр тетгхәр седәд, мана ленинск ЦК-н унчик джиргьлтә хаалгь хаджилгьхәр, хбөнән хорта му уха ухалсн улс гидж үр Чехлов угән чиләв.

Доклад төгсснй хбөн түрүн болдж колхозин агроном үр Кудинов босдж келв.

—Минигьәр болхнь, эн мана Коммунистическ партин бмнәс збрлсн антипартийн Маленков, Каганович, Молотов болн эдилә ханьсн Шепилов эднй баг ичртән ишкә хаасн, итклән барсн, иньгүдинь секлд бишрәсн, бшәтнй тав хангьгьасн, андрсн улс.

Эдн мана Коммунистическ партин ленинск ЦК-н туудждан туурсн Ленинй ун делгрүлгч хаалгь хаджилгьхәр, XX-ч съезд деер хорта бурунь

илткгдз бршәнгьгьу угагьар цокгдсн Сталиннй хуучн гардвриг шинәс бүрдәхәр седсн, ик му ухата, хортни ду дуулгч гә улс. Эдн мана орн-нутгнн үзмджтә диилвр эс үзсн улс.

Минь эн мана „Победа“ гидг колхозар үлгүр авий. Гурвн мингьгь улу га эмнг тег хагьлдж тәрв бидн. Тәрәгьән, хадлгьн гарар урднь хаддж хуралг биләвдн. Ода болхла бийсм билн урднь үзәд уга шин элдв машидәр хаддж, хурадж авнав бидн. Автопаркта, олн зүсн машидтә, бнр бääхтә болв бидн.

Ода деерән ббрхн цагин эргцд äмн болгьна тоод ус, тос, мах гаргьлгьар Америкиг күцхмн гидж төр тавгдз йовна. Тер антипартийн баг äмте Маленков, Каганович, Молотов болн Шепилов эн мана төр күцх гидж итклз бääхш. Худл! Эдн итклән барсн улс!

Келв бидн, келсән күцәдв бидн, тингдз маниг парти дасхла, Америкиг эрк биш күцхв бидн, күцәд давх бидн! Мана хаалгьар, манла зергдз эс йовсн улс, мана збрүд бшәтн. Тингхлй тедн, киртә, бузр андн улс. Дүмбр Коммунизмүр кбтлгч мана цевр, сарул хаалгьд маднла ницдз багш уга гидж Кудинов угән чиләв.

Дакад коммунист үр Белоусов бас КПСС-н ЦК-н июньск Пленумини шиндвриг ик гидг чик сән болдж гидж келв.

Минигьәр болхла эн улс эврәннь киртә, кишва ухагьарн олн-äмтнй уха будунгьгьрулхар седдж йовцхана. Мана үзмдз диилвр дала, эн элдв диилвр мана бшәтнрин бийснь үзджәнй гидж үр Сви-нарев келв.

Зәрм ббрхн ухата улс, эмнг шин кбдә газр бргдз, хагьлдж, тәрхмн гисн цагт, наадк äдл-ахуд машинд, техник күртхн уга гидж санцхала.

Ода тер улс бийснь нүдәрн үзәд, мана селәнй äдл-ахун техник бнр, бсглнь гидж иткцхәв. Ода эн хургт келгдсн антипартийн баг äмтс, олн äмтнәс дегд холд заагркад, мана бслт үздз бääхмн уга. Тингхлй теднй халәц хортна халәц гидж тоолхмн—гидж үр Онуфриенко келв.

Нань босдж келсн үрмүд: Казамиров, Емельяненко, Немошкалов ахта коммунистнр цугьар нег дуугьар, деер келсн улсин збвт багдлж, Маленков Каганович, Молотов болн Шепилов эднй антипартийн багиг бурушацхав.

Сул болдж коммунистк, колхозин член Чуланова гидг күүлк күн босдж келв.

—Кезәнй баячуд байдж дугман малан әрвләд, мах идл уга, унрчлқад бääдг билә гидж мана сегләтр келлй. Тер мет эн келгдсн Маленков, Каганович, Молотов, Шепилов, мана орн-нутг байдж дугман, манд, мах унрчлүлхәр седжәх бääдлтә. Билзе! Болхн уга! Мана мал, гер бсв, машин техник элджв. Эн хамгиг үзәд медәд, манд иткәд, мана ЦК, махн, үсн тосарн Америкиг күцхвдн

гиджәнй, күцхм бидн лавта. Махн, үсн тосн делвджиг бидн күцхвдн, ода мана кишгән әлдлг цаг. Эн джиргьлдм бидн саалтг болхар седсн улсиг чангьгар засх кергтә.

Тингәд аш суулднь ЦК-н Пленумин шиндвриг мел чик болдж гидж цугьар збвтнь багтад, му ухата андрсн улст шүрүтә хәрү бглгьн гидж: тәрә хуралгьан июль сарин 20 дуусдж, бвсән сән чинргәтгьәр хурадж, үлд сән белдлгь кедж, Алдр Октябрн 40-ч ббнл делгү сән белдүгтдз, КПСС-н ЦК-н итклтә шивә улм батрулдж, ленинск ЦК-н эргид ни-ницнцгьу йовхмн гисн шиндвр партин хурт батлв.

Бääхтә джиргьлин төлй

Би эн селәндән бсләв. Угата крестьянск булд төрләв. Мана селәнд колхоз бүрдәсн дару, 1931 джил „Победа“ гидг колхозд орлав. Дән эклхлй, 1941 джил советск цергт мордвв.

Укаринск дбрвдгч фронтд церглв. Муугьин тоонд йовсн угав. Би олн советск äмтнй төлй, ончта байн джиргьлин төлй гингәд äмән әрвля уга, збргтә кевәр ноолдад йовсндан „Улан одн“ гидг орденәр болн „За отвагу“ гидг медаләр ачлгдвв.

Нанас талдан мини хойр-кбвүд бас цергдз йовла. Ик кбвүм ирв, дундк кбвүм дääнд үкв. Би нег шавтад, 1945 джил сентябрь сарин 12-т цергәс буугьад, эврәннь селәнй „Победа“ колхоздан хәрү ирләв. Ода эндр бдр күртл би эн колхозиннь хб хәрүләд бсгәд йовав.

Эн джил би 660 гунн хуцмуд хәрүлджәнәв. Толгьа болгьнас 8 килограмм 400 грамм ноос гаргьдз авув. Хуцмуд цуг сән чинәтә. Ода деерән түрү уга сән бääнәв.

Эврән гертәв, кбвүм гертә,

саалин укртәв алдж идх цбкн хббтәв. Умсх-зүүхм бääнй. Нань ода нанд юн кергтәв? Нанд бийдм юн керг уга. Мана орн-нутг бнр, байн болгьхин төлй халәдз йовсн колхозиннь хббдән хойр, гурвн холванднь бсгдз, орн-нутгт ик сән чинртә торгьн ноос икәр орулдж бгх—мана эрки төр.

Одахн болсн партийн хургт КПСС-н ЦК-н июньск Пленумд антипартийн баг Маленков, Каганович, Молотов болн теднлй ханьсн Шепилов дбрвнг аврлт угагьар цаглань цоклж тарадж, бääрнәснь сулдлж, ЦК-н Президиумин членәс болн ЦК-н кандидатсас зааглв гисн тогтавр соньсгдв.

Минигьәр болхла, тедниг бршәнгьгьу угагьар, чирә халәл уга цоклж тарасн иир чик сән болдж, мана ленинск ЦК-н чик го, сонр хаалгьд кбндлнь зогссн улсиг кецкүн болв чигн тингдз, төмр савүрәр савүрддз, уга кедж, хаалгьан цеврдүлдж йовхмн.

К. СВИНАРЕВ.
Хббч, КПСС-н член,
с. Вознесенск.

— © —

Х. СЯН-БЕЛГИН.

Парти—олна зүркн

Эндрин
мава цагт,
Энъгин
олн танд,
Эгл
арин нанд
Энъкрнь
Коммуна парти!
Күн,
кен-чигн,
Кучтә,
энъкр партим,
Бидн
дурта гвардим,
Бичә кбндә,
нерән ге!
Бузр
цуста гаран,
Буулгь доргшан,
уга ке!

Партид
би угав—
Парти—
äмн-зүркм,
Парти
төлй дуулнав!
Ницнцгьу
негнй төлй,
Ниндәр
төвкнлтин төлй,
Тенгьр ббд
гаран
Түүнй төлй
бргнәв!

Темижбекск бүүдэн совхозин туурмджта үүлдөр

Гектар болгънас 19 центнер ургъц азчана

СТАВРОПОЛЬ, июлин 5. (ТАСС). Темижбекск буудан совхозин механизатормуд, намрар болн хаврар тәрән 15690 гектар тәрэгъән кōдлмшин дōрвхн бōдрин эргцд хадад унъгъачкв.

Тәрәнә ургъцнь—нег гектарас 19 центнер бгчәнә. 108 автомашин буудәг комбайнашуд элеватор орулдж зōднә. Орн-нутгт буудә орулдж бгх

зурагъан брәлдәд күцәчкв.670 минъгън пуд айта гидг цевр буудә орн-нутгт орулдж бггдв.

Алдр Октябрин 40-ч джилн бōдниг угтдж, буудән совхозин кōдлмшчнр хадад унъгъачкн тәрэгъән июлин 10 күртл цугтнь цокдж авад, бас государствд буудә орулдж бгх зурагъан күцәх даалгъвр авцхав.

Тәрэгъән геедрлт угагъар хураджана

„Страна Советов“ колхозин 2-ч бригадин, намрар тәрән цагъан буудән тәрәнә нег участкад комбайнер Николай Дмитриевич Василенко тәрә хаддж йовна. Эн бōдртән 39 гектар тәрә хадад, гектар тәрән болгънас 16,9 центнер буудә авна. Энүнә хәврэгъдн, ниднин джил комбайнермудин школ чиләсн, хойрдгч джилдән кōдлдж йовх багъ наста комбайнер коммунист Иван денко кōдлдж йовна.

Эн комбайнер тәрә хурадж авлгънд белдврн кōдлмш кедж йовх цагг, бōдр болгън 25 гектар тәрә хадх даалгъвр авад, комбайнер Иван Ковалевиг социалистическ дōрлдәнд дуудла. Коммунист Руденко авсн даалгъван күцәгъәд сүл бōдрмүдт 35—38 гектар тәрә хаддж, буудәгъиннь геелт угагъар хурадж йовна.

Тәрә хаддж йовх комбайнаш буудә зōддж йовх шофермүд шунлтта кевәр кōдлдж ком-

байнермудт сән дōнъ-тусан күргдж йовна. Шәфер Илья Малиев бōдртән 54 тонн күргдж буудә зōдджәнә, энүг дахлдж бōдртән 42 тонн буудә зōддж йовх шофер Верехин йовна.

Хойрдгч комплексн бригадин бригадир болдж Степан Рвачев кōдлджәнә. Эн одахн Цугсоюзин селәнә эдл-ахун гәә-хүләс ирв.

— Мана биргад 930 гектар цагъан буудән тәрә, 185 гектар ичмәнә тәрә хурадж авхми. Ода 200 гектар цагъан буудән тәрэгъән, 100-гар гектар ичмәнә тәрэгъән хурагъад авчквдн. Наадк тәрэгъән ирх ахр цагин эргцд хурах эв-аргъ бәәнә, гидж бригадир келнә. Ода бригадт кōдлдж йовх 3 комбайнермудин, шофермүдин кōдлмшәр авад хәләхлә, эн бригад тәрә хурадж авлгъан геелт угагъар, ахр цагт чиләхн лавта.

Р. АСТАХОВА.

Ноос киргъдж авх зурагъан давулдж күцәдн

Элст багъсна медлд ордг Вознесенск селәнә „Победа“ гидг колхозин хōбчнр эн джил орн-нутгт ноос орулдж бгх зурагъан давулдж күцәхми гидж хоорндан дōрлдә кецхәлә. Тер хōбчнр угдән күрцхәв. Джилә зурагъан давулдж күцәцхәв,

1957 джил колхоз „Победа“ орн-нутгт 104,9 минъгън кг ноос орулдж бгх зурата билә. Ода июль сарин нег шинд, 169,4 минъгън кг сән чинртә ноос орулдж бгв. Нидн джилә зурагъасн 64 центнер үлү күцәдн.

Киргъдж авсн ноосиг хōднә тоогъар хувахла нег хōднәс 5 килограмм 700 грамм нооси авгддж.

Ах хōбч Свиначев Кузьма

Павлович бийиннь хәләдж йовсн гунн хуцмудасн 8-д килограмм 400 грамм ноос авч. Ах хōбч Бурханов Владимир хәрүлдж йовсн эр төлгүдәсн 7-д килограмм 600 грамм ноос авч. Махенко Григорий хургълулсн хōдләсн зургъад килограмм ноос авч.

Ах хōбч Богданов хәрүлдж йовсн кууки төлгүдәсн дōрвәд килограмм ноос авч.

Эн колхозин хōбчнр Алдр Октябрин 40-ч бōдн сән угтлгъ кедж социалистическ дōрлдәгъән цааранднь йовулдж, хōбдиннь үвлзнь сәәнәр белдджәнә. Ирх джил үүнәсн давугъар ноосна зурагъан күцәнәвдн гидж хōбчнр болгън даалгъвр авцхав.

Мана корр.

Загъсчнр советин йосна төлә ноолдлгънд

Кōк тенъгсн ар кōвәгъәр бәәдг загъсчнрт болхла бәәдл-джиргълднй Аәдрхн балгъсна цанъго ик нильчтә бәәсмн. Тиигәд чиги мана орн-нутгт Февральск революц, энүнә даруд Октябрск революц болсн заамд, тенъгс кōвән күч-кōлсч олн әмгн, тедн дотр хальмгуд, Аәдрхнд юн болдж хинъ сонъмсдж зәнъг авад, Кōк тенъгсн ар кōвән загъсна промышленностин тер хотл балгъсна кōдлмшчнрин кедж йовх ноолданд онъган тәвцхәсмн. Советин йосна төлә Аәдрхнә пролетариатин кедж йовсн ноолданд, мухлалгънд даджрулгдтжасн олн угата хальмг загъсчнрин онъгнй тиигд тусдж, бōрхн хаджу-тануднь болджах тер ноолдан узмджгә тодрха үлгүр теднд бәтсмн. „Эврә“ даджрачнрин, нойн, зәәсн, теегин баячуд болн купчәр—загъсчнрин бмчәс ноолда кедж, теднәс ягъд хәгъцх хаалгъд заавр бәтв. 1918 джилн эклцәр Аәдрхнд советин йосн батрна хōбт бийдн, мана хальмгин әәмг болн нутгудар түрүн Советмүд бас гарцхав. Урдн Яндгә Мацга нутг нергә, ода Астраханск областин Лиманск районд, 1918 джилн зунин түрүнд советин йосн батрдж тогтсмн. Тиигхд Далвнъ селән деер нутгин ах йосн болдж кōдлмшч, салдс, крестгян болн загъсчнр улсин депутатирин Совет гидж бурдлә.

Совет бурдм цацу, урдк цагт хаана пристав гидж хальмгуд деер йос бәрджәсиг уруулв. Нойн-зәәснъгүдин болн баячудин угатә хальмгудт эзн-нойн болдж даджрдгин күчн бас буурв. Керенскин цага йосн болхла, эдниг төрүц кōндәсн юмн биш. Шин гарсн йосн—Советмүд цааранднь болхла Улан Церг бурдлгънә кōдлмшт дōнъ-нōкл боллгъарн ик нильчтә болсн.

Урдк Яндгә-Мацга нутгт Улан Цергт хальмгудиг эклдж авлгън 1918 джилн намрар болсн. Эн кōдлмш бүклдән шинъкән бурдн Советин нургън деер тәвгддк кегдсн болдг Тер бийнъ хальмгуд Улан цергт түрүн болдж мордлгън бурдлмджтә сәәнәр кегдсмн. Тиигхт нутгин военком бәәсн, нутгин Советин член үр Х.М. Джалыков йоста революцин цагин бәәдллә ирлцүлдж, ик

кōдлмш кедж йовсн болдг. Цергт авгдсн хальмг загъсчнр улс цугтан Саратов балгъсна бōршидр, Х. Б. Кануков болн В. А. Хомутников хойран гардврар бурдәгдсн, хальмгин негдгч революционн полкд орцхасн. Теднә кесгн хōбт бийднъ гражданск дәәнә фронтд йовцхадж, нерәри туурцхав.

1918 джилн намрар Улан Цергин Омн-үзгин фронтин 11-ч болн 12-ч әәрмс амрлгънд гарч ирцхәв. Эдн Яндгә-Мацга нутгин селәд болн хотдудар зогсцхасн. Эдниг тосдж авад, бәәх газр-бәәрәр теглгъиг нутгин күч-кōлсчнр, Советин гардврар, диггә-дарагагъар кедхәсмн. 11-ч әәрмин штабнй Аәдрхнд бәәдг, цуг дәәнә халхин кōдлмшиг Иджл голин дәрт кззигъир, Күч-кōлснә болн Хәрслтин Советин Уполномочени үр С. М. Киров тиигхд гарддж йовсн. Улан цергин бүкл хойр әәрмиг бвчн-зозинъгәс теглгдж авч гархднъ нутгин күч-кōлсчнр ик сән дōнъ-нōклдән күргцхәв. Хот-хоолар, түләгәр болн нань чигн тоогар әәрмсиг теглгънә тускар штабас ирсн завр цаг түдлго чикәр күцәгдлг билә.

1919 джилд урдк Яндгә-Мацга нутгар хальмгудиг болн орсмудиг делгү Улан цергт авлгъна хойрдгч мобилизац болсн. Хальмгудас ик олн улс хальмг полкд орулгддж бггдтә. Эн мобилизац чигн сәәнәр кегдв. Терүгиннй үлгүр үзүлнә: цергт авгдсн хальмг улсас 6000 шаху күн Күч-кōлснә болн Харслтин Советин тогтаврар, загъс анъндж, Улан цергт орулдж бгх кōдлмшт улдәгдсмн.

Тер цагт болсн йилгү темдгтә үүлдврн негнъ—манахн ташуд Коммунистическ партин ячейк бурдлгън бәәсмн. „Иджл голин бахлур газртнь зуг негкхн коммунист күн үлддг болв чигн Аәдрхн советск бәәсмн, советск болдж үлдхн чигн лавта,—гидж С.М. Киров красноармейчнрин хург деер келсн. Тиигәд чигн манахн ташуд гарсн түрүн партиин ячейк ленинец-революционер С. М. Кировин седвәрәр, зааврар бурддж гарцхав. 1918 джилн декабрь сард Далвнъ селән деер 13 күн цуглрввдн. Тедн иим улс билә: Котвыков Т. Д., Джалы-

ков Х. М., Церенов Э.Г., Сангаджиев Д. С., Чолбанов Э. Г., Хотлин С. Г., Мукаев Б. М., Брыков М. И., Аракаев Б. Г., Халгаев М. Х., Майоров Б. Г., С-Гаряев Б. У. болн Надбитов Э.Г. РКП (б)-н партиин ячейк бурдәх шиидвр гаргәд, цугтан бичгдввдн. Удл уга, тер даруднй РКП(б)-н Аәдрхнә губком мана ячейкиг батлв, тиигәд бидн алдр Ленинә большевистск партиин члед болввдн.

Цаг тиигхд дәәнә кōлтә бәәсмн. Тер төләд, цуг мана кōдлмш фронтин некврүр тусхагдлг билә. Рволюц буруналдж боссн хортдудла ноолда кехин кергт Далвнъ деер эврә сән дуарар мōрнә цергин отряд гарсн, тенүнд мана партиин ячейкин нег член, дәәнә эрдмгә М.И. Брыков тер отрядин командирт шиидгдв. 11-ч әәрмин штаб мана отрядиг гарддж, дә кех даалгъвр бгдг бәәсмн. Мана кесгм бидн С. М. Кировиг үздж, сонъсдж йовсн, зәрмсн болхла харгәд шишлнъ заавр, даалгъвр чигн авцхадж йовб.

Мана мōрнә цергин отряд, 11-ч әәрмин зергләнд йовдж Деникинә әәрмд орл Драценко генералин болн Түмнә нойна церглә дә келгънд орлцла. Аәдрхиг авад, Далвнъгәс хол биш, Иджл гол деер бәәх загъсна салг болн порт Оранжейинд Кōк тенъгсн дәәнә улан флотилин штаб зогсджасиг кел бәрхәр теди седсмн. Болв тер седвәрнъкүцсн биш. 11-ч әәрмин баатр цергс бшәтнә зураг салвдж эвдәд, Драценко генералиг Түмнә нойтагъинь болн наадк чигн Советин бшәтнрдә хамцулдж, Хальмг газрас уга кедж кōбв.

Ода мана алдр орн-нутг коммунизм тосхлгъна хаалгъар баттагъар уралан йовдж йовна. Бидн, хальмгудин көгшин коммунистнр, Улан гвардейц улс, Советск Союзин 40 джилн эргцд бәрсн агъу ик диилврмүд үзәд, икәр байрлнавдн. Эн цагин сәәхн джиргъл-бәәдл эврән ирсн биш. Энүнә төлә ноолдан болад, кесг дакдж цусн чигн асхрсн. Ноолдана экнд йовдж, коммунизм тосхлгъна сүүрин түрүн чолус тәвх агъу ик әрүн төр мадн деер тусла.

Э. Г. НАДБИТОВ,

Улан гвардеец йовсн күн.

Сән идгтә уста бәәрид хәрүлгдсн Элст балгъсна „Победа“ колхозин хōд амрлгъан авч үдлдж кевцхәнә. Р. Астахован фото.

Тōрскмтосв

Мана паровоз кōндрв
Минъгън седкл байсв,
Хурдн салькн мет,
Хүрлгъәд гүүсн болв.

Газаран терзәр хәләхнй
Газр эрләдж үлднә,
Зōрлцсн салькнла атархдж
Зелсн вагод тевкрнә.

Өнр Сибирин газрлань
О-шугъу моднлань
Гол, нур уснлань
Гаран дайлдж мендлвв.

Хонг сōбгъин зүүднлм
Хотл Элст үзгднә,
Колхоз, совхозин малмуд
Күригъәд идшлсн болна.

Тōрсн теегүрн ирвв,
Туульдж зүркм бульгвл.
Халун цусар буслдж
Ханлт бргдж байсвв.

Теегим чимг цецгәс
Тōркән сәнсн куукиншнъ,
Толгъа, бучрән самлад
Тосад үмссн болв.

КАДЖИН АРАША.

Социалистическ чинртägгяр, келн äмтни янзтаггяр

Июль сарин нег шинäs авн гурвн куртл Ставропольск крайин бичäчрин хург болв. Эн хуртг мана Халъмг танггьчас, Карачаево-Черкесск областäs, Пятигорск, Ростов, Кисловодскас бичäчр цуглрцхав.

Хуртг экнäs авн сүл куртл крайкомин КПСС-н сеглätр үр Шаповал орлцв. Хуртг гурвн тör күүндгдв.

Крайин бичäчрин отделенä кесн-күцäсн төрмүдär урднв сеглätр бäйсн үр Туренскин доклад сонгсв. Крайд барлгддг альманахин кöдлмшин тускар үр Чернина доклад сонгсв. Гурвдгчн—СССР-н советск бичäчрин правленä

гурвдгч пленумин шиидврн тускар Семен Петрович Бабаевскин доклад сонгсв.

Эн гурвн докладар кегдсн кöдлмшин тускар илднв, чирä хäläлдän угаггяр, шалггдж-шүүдж 22 күн үг бослж келцхäv. Тедн заагт Ставропольск крайкомин КПСС-н сеглätр үр Шаповал бослж сүвселвгән келв.

Мана Халъмг танггьчнн нерн деерäs үр Сусеев Аксен келв.

Халъмг бичäчрнн халъмг келär бичсн дегтрмүдиг орскелнд буулггдж, мана крайин умшачнрла таньдулхнн гидж бичäч болн критик үр Кабаченко келв.

К. Э.

Сурггүльчнр зуна амрлггән цагт

Мана орн-нутгин кесг олн сурггүльчнр болн пионермүд сурггүлин джилän чилäчсн, зуна амрлггән олн зусär кедж бäйцхәнä. Зäрмнв пионерск лагерьт одцхана, зäрмнв туристск походт йовцхана, зäрмнв нам, аглгг газр темцлäd, селәнä эдл-ахун кöдлмшт нöкд болн, элгн-садндан гиич болдж амрцхана.

Мана Халъмг танггьчнн сурггүльчнр амрлггән бас тигдж олн зүсн хаалггяр келдäйцхәнä.

Яшалтинск районд 100 сурггүльчнр орлг зуна оздоровителн площадк гарв.8—10 классн сурггүльчнр Ставрополн крайр эрглж туристск походт йовхмн. Целинн районд Троицк, Садовск дундин школмудт болн Ленинск долан джилнн сурггүлин школд öдртнв бäйггäd, сöбднв хäрдж ирдг лагерьмүд гархмн.

Черноземельск районас хойр äнг сурггүльчнр экскурст йовхмн. Теднä нег äнгнв Волго-Дон каналар йовхмн, негнв Күмин голар эргдж йовхмн. Западн районд „Южный“ гидг совхозд нег пионерск лагерь гархмн. Башантинск дундин школд оздоровителн площадк бурдджәнä. Советин йосн тогтснäs нааран Западн районд юн кегдснв болн цааранднв юн кегдхнв дасдж

медхин тöлä, нег баг сурггүльчнр район дотран экскурс кехмн. Нег баг сурггүльчнр Кисловодск, Пятигорск, Ессентуки гидг курортсар болн Ростов балггсар йовдж экскурс кехмн.

Тöрснä дән болдж йовх цагла, Краснодар гидг балггснд комсомольчнр яггдж фашистнрлä ноолддж, дäйч уулдвр үзүлснä туск „Молодая гвардия“ гидг музей оч хäläлдж таньлдх нег багах классин сурггүльчнр эн районас бас йовхмн.

Сталинград, Волго-Дон каналар экскурс кеггäd Приютненск района 24 сурггүльчнр ирцхäv. Ставропольск крайр эрглж 40 күн йовхмн. Кисловодск, Пятигорск, Ессентуки гидг курортсар тедн бас одцхамн. 107-ч болн 4-ч совхозмудар пионерск лагерьмүд секгдв. Приозерн района дундин школд болн Сухотинск долан джилä сурггүлин школд оздоровителн площадк секгдв.

Ода кесг олн сурггүльчнр селәнä эдл-ахун кöдлмшт орлцдж, ик нöкд-дөнггән күргдж йовцхана. Колхозин болн совхозин кöдлмшт нöкд болсн деерән, селәнä эдл-ахун кöдлмшин дамштл эн сурггүльчнр бийснв дасджана.

А. СЕМЕНОВА.

Сул кöдлмшин ашнв

Яшкульск района „Кировский“ совхозин кöдлмшин зäрм ашнв ик му болджахнв үзгд-джәнä.

Хö кирггьлггн совхозд төгсäйтд. Совхоз зураггяр авх ноосан күтц авч чадсн уга. Хөн болггнас 4, 3 кг ноосн кирггдв, зуранв болхла 4, 7 кг бäйсн.

Болв совхозин хöбчнр цугтан мууггяр кöдлцхädж йовна гисн ик хаджгяр болхмн. Узмджтä кöдлмш кедж йовх хöбч улсин тонь цөн биш. Ах хöбч Лабайко хуц болггнас 11,5 кг цевр ноос авб, эс гидж, зураггяс 2,5 кг давулдж. Эр тöлгүдин ах хöбч К. Бурмбаев хөн болггнас 6,6 кг ноос авб. Иим улсин нериг цааранднв заадж болхмн.

Хöбнä тöл бärлггнä халхар совхозин күцврнв бас деер биш. Хурггьлх 100 хөн болггнас авсн хурггднв 87, 57 болв.

Совхозар 6466 хөн хусрв, эс гидж кöгшн, му болад, голгдв. Совхозин сән гисн хöбчнрнв 100 хöбнäs 103-109-д хурггнас даву авцхасн уга.

Совхозд хö öслггнä кöдлмшт му биш дамштлта хöбчнр бäйсн бийднв, теднä үлгүрнв наадк кöдлчнр дунд тархагдхш. Совхозин директор үр Землянский болн парторганизацин сеглätр үр Кондрышев ода күртл кöдлмшин му ашас бийстән сурггмдж гарггдж авад уга. Хö öслгггнд йовцхах кöдлчнрнн дунд бурдäмджин болн политическ цäйлггврнн кöдлмш сул, эн учрар бäйх дуту-дундс хурдар уга кегддäйхш.

Района гардврч организац эн совхозин кöдлмшиг гүүнär шүүлж хäläлдж, сән дөнв-нöкдän күргцхäh зöвтä.

Д. САНГАДЖИЕВ.

Гарсн-тöрсн газр

(Шин тууль)

Гарсн газр, тöрсн нутг, уусн усн күмн äмтнд дегд энгкр, күмн äмти биш, мал-адусн, дживртäшовун чигн гарсн газран сандмн.

Кезәнä Китдин хан сäйхн дуулдг-джирггдг шову бärдж авч. Тер шовундалтн сунгггүгар термлад гер кеггäd, нег сән хорадан öлгчкнä. Тегäd öдр болггн тер шовуг дуулхнв, чингнäд, күлэггäd бäйнä. Тер шовунв тагчг ä гардг угаболна. „Ода эн буту гер болад дуулгö бäйх кевтä“ гигäd, газа, сäйхн цецгс урггсн сад дотр тер шовуг гертäггнв (клетк) öлгчкнä. Тер бийнв джирггдг шовун тагчг ä уга. „Ода эн ямаран занггта юмн болхв“ гигäd хан санна. Тегäd элчнрән, тшмлмүдän дахулад, тер шовуг авад ö-шуггү модл орад, äмтнä бäйрнäs холд оркна. Тер байнв дууч шовун дуулхш. Сäйхн шовуг хан дуулх аргг хäйгäd, кесг олн газр, бäйр солäd йовад йовб. Тиггäd йова йовдж нег дора хотхрт, энд-тенд адрун-кöдрүн болсн газрт авч ирв. Тер газрт бичкн-бичкн ацта бут модн урггдж, йир хäläхд, öвärц бäйхд дегдуудврта газр болна. Тегäd хан шовуг авад нег бут моднд öлгчкнä, Öлгчкäd игглän гарад одхланв, шовун генткн дуулв. Дуунаснв джирггглин джирн нäймн айс, зовлггнн зун нäймн айс гарад бäйнä. Хан сонгсджаггäd тшмлмүдтän келнä: „Эн шовуна гарсн-тöрсн газрнв эн хотхр бäйдлтä, газртан ирäd байрлад эн дуулджана.“

„Гарсн-тöрсн, öсн-боссн газрас энгкр юмн уга бäйдж,“— гидж келäd, дуулдг джирггдг шовуг сул тавдж оркад, хан хäрдг болна.

Халаявкин Эмге.

Хроник

СССР-н Деед Советин Президиум, СССР-н министрмүдин Советин ахлачин дарукас болн СССР-н Электростанцин Министрäs үр Маленков Г. М., СССР-н Министрмүдин Советин ахлачин негдгч дарукас үр Каганович Л. М. болн СССР-н Министрмүдин Советин ахлачин негдгч дарукас болн СССР-н государственн контролин Министрäs үр Молотов В. М. эдниг сулдхв.

* * *

СССР-н Деед Советин Президиум үр Павленко Алексей Сергеевичиг СССР-н Электростанцин Министрт батлв.

СССР-н Деед Советин Президиум, үр Косыгин Алексей Васильевичиг СССР-н Министрмүдин Советин ахлачин дарукд орулв.

* * *

СССР-н Деед Советин Президиум, СССР-н дундин машинд тосхлггн министр үр Первухин Михаил Георгиевичиг СССР-н Министрмүдин Советин ахлачин негдгч дарукин даалггврас сулдхв.

* * *

СССР-н Деед Советин Президиум, үр Сабуров Максим Захаровичиг СССР-н Министрмүдин Советин ахлачин негдгч дарукин даалггврас сулдхв.

КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавриг газадин орн-нутгудин газетс барлдж

ПЕКИН, июлин 5. (ТАСС). Центральн газетс цуггяр, провинциальн газетсин зäрмснв, негдгч халхдан, КПСС-н ЦК-н Пленумин туск сонгсхврн болн Маленков, Каганович, Молотов гурвна антипартийн багин тускар пленум гарггсн тогтавриг эндр барлцхадж.

ПХЕНЬЯН, июлин 5. (ТАСС). „Нодон Синмун“, „Манчжу Чосон“, „Манчжу Чхоннен“, „Пхеньян Синмун“ гидг газетс, Маленков, Каганович,

Молотов гурвна антипартийн багин тускар гарггсн КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавриг, КПСС-н ЦК-н пленумин туск сонгсхврн болн июлин 3-д гарсн „Правда“ газетд барлгдсн „Уйдшго бат ницлт“ гидг нур статьяг эндр барлцхадж.

Деер келгдсн антипартийн багин фракционн уулдврн нег мöслдж гäйлдж бурушасн московск партийн актив болсиг газетс бас барлджацхана.

ВСРП-н ЦК-н пленумин шиидвр

БУДАПЕШТ, июлин 5. „Непсабалшаг“ гидг газетд, (ТАСС) Венгерск социалистическ кöдлмшч Партин ЦК-н пленум болсна туск сонгсхвр барлдж. Пленумин батлдж авсн шиидврт иглдж келгд-джәнä:

Маленков, Каганович, Молотов гурвна антипартийн багин уулдврн илткдж сексн КПСС-н ЦК-н Пленумин тогтавриг ВСРП-н Центральн Комитет чик гидж толлад,

КПСС-н ХХ-ч хургин шиидвр-мүд деер үндслгдсн партин уйдшго ницнцггү болн политическ төв хаалггнн КПСС-н ЦК-н пленум нег мöслдж гүджрлж харсдж авсиг йöрдж бäйнä. Партин дотр-дунд ницнцггү болдж батрхин тöрт, альдас болв чигн öшätн дäврв чигн партän харсдж-хархд, КПСС-н ЦК-н öлмä мана Венгерск социалистическ кöдлмшч партяд хöбн-хöбнän дөнв болад йовхнв лавта.

КПСС-н ЦК-н Пленумин шиидврн тускар Индьд гарчах күүндврмүд

ДЕЛИ, июлин 5. (ТАСС). Маленков, Каганович, Молотов гурвна антипартийн багин тускар КПСС-н Центральн Комитетин пленумин гарггсн тогтаврт индийск газетс ик гидгär онггн öгчäйцхәнä. Пленумин тогтавриг болн эн тогтаврн тускар газадн орн-нутгудин кесн кесг сонгсхвр-мудиг барлхларн, индийск бар, пленумин тускар эврәннв санджах санатан Лсндснд öчклдүр кесн прессконференц деер Неру келсиг туслнв темдг-дäйцхәнä.

Индийск тоомсрта газетс, КПСС-н пленумин шиидврт нур статьясан нерäддäйцхәнä. Олд тоомсрта „Хиндустан таймс“ гидг газет, Маленков, Каганович, Молотов, Шени-

лов дöрвиг гардгч органаснв гарггäd, ода Советск Союзин Коммунистическ парть КПСС-н ХХ-ч хургин заасн го-чик хаалггдан орв гидж тоолджана. Запад Восток хойр нег-гән иккллдж, срчлнвд хоорндан цүүггätä бäйдлнн уурулхиг хурдлулх гидж газет бичд-джәнä.

Маленков, Молотов хойр-ла äлл тигм нойрхг аврлт уга улсиг Советск Правительствин гарлггнäs буулггснв — нарг делкäd ни-тöвкнүн бäйлгг делхнн тускар ХХ-ч хургин гарггдсн шиидврн күүцлггн улм делгрхнв мел лавга. Энүнä уршгар цуг делкä төвкнү бäйлггнä иргч джиргггл уга икär харсгдхмн, -- гидж „Новбхарат таймс“ гидг газет бичд-джәнä.

Иранд газр чичрлггн

ТЕГЕРАН, июлин 5. (ТАСС) Иранд ик күчтä кевär газр чичрсиг газетс сонгсхджацхана. Газр чичрхд үксн болн

шавтсн улсинв тонь долан мннвгн шаху күн болв гидж „Кейхан“ гидг газет заадж бичдджәнä.

Ахр зәнгс

* Июль сарин 3-д КНР-н государственн советин премьер Чжоу Эн-лай Китд, öмнв японск цергт цергдж йовсн äмтс Китдт гиичлдж ирснлä харггв гидж Синьхуан агентств сонгсхджана. * Гурвн öдр болсн забастовкин хöбн, Тегерана кирпичн заводсин эзн, кöдлмшчнрт шинггäврннв 12,5 процентäs авн 30 процент күртл икдүлх болв гидж „Кейхан“ гидг газет бичдджәнä.

тедн забастовк кев. Кесг олв балггсдүлар болн äмтн бäйх газрмудар митинг кедж, эврәннв сурлггән эс зöвшäртл ноолднвдн гидж бастоватв кеджäh äмтс келцхäv.

* СССР-д датомн күчн төвкнүн бäйлггнä тöлä олзлгд-джана — гидг советск гäйхүл Румынд төгсв. Бухарест, Тимшоарн, Сталин болн Ясса гидг дöрвн балггснд эн гäйхүл үзүлгдв.

* Китайск Народн Республикд хулдг каучукиг кем-ждäлдж öгдгиг уурулхнн гидж Малайск правительств тогтавриг гидж Куала-Лумпурас сонгсхд-джана.

* Парижин дöрвн округин толггачнриг болн теднä 27 нöкднриг кöдлмшäsнв гарггхнн гисн правительствин декретиг уурулхнн гидж Францин Государственн Совет шиидвр гарггв.

Цаг зуурин редактор С. КАЛЯЕВ.